

การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณโทษและทางออก เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ*

The study of learning outcomes and advantages disadvantages and solution thinking on
dharma of buddhism for mathayomsuksa I students taught
by yonisomanasikara thinking method

พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งช้อนกลาง (Phramaha Surasak Mungchunklang)**

มนัสนันท์ น้ำสมบุญ (Manasanan Numsomboon) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 5 จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (2) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (3) แบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก และ (4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t – test dependent)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่องการศึกษาผลการเรียนรู้และความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

** นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
M.Ed. in Educational Major Teaching Social Studies of Education, Silpakorn University.

*** อาจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Ph.D. at Department of Curriculum and Instruction of Education, Silpakorn University.

2. ความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

Abstract

The Purposes of this research were (1) to compare the learning outcome on Dharmas of Buddhism for Mathayomsuksa I Students before and after taught by Yonisomanasikara Thinking Method (2) to compare Advantages Disadvantages and Solution Thinking before and after (3) to study the opinions of Mathayomsuksa I students on learning taught by Yonisomanasikara Thinking Method. The sample of this research consisted of 24 Mathayomsuksa 1/1 students studying in the second semester during the academic Year 2014 in Thachang witayakara School. Thachang District. Singburi Province of The Office of Secondary School District 5. The research instruments of this research were (1) Lesson plans on Dharmas of Buddhism taught by Yonisomanasikara Thinking Method (2) Achievemen Test of Dharmas of Buddhism (3) Test of Advantages Disadvantages and Solution Thinking and (4) a questionnaire on the opinion of students about participation in the learning management taught by Yonisomanasikara Thinking Method. The Statistical Analysis employed were mean (\bar{x}), standard deviation (S.D.), t – test dependent and content analysis.

The research findings of the study were :

1. The learning outcomes of students on Dharmas of Buddhism gained after the participation in the learning management taught by Yonisomanasikara Thinking Method was higher than the learning outcomes gained before the participation learning at the level of .05 significance.

2. The abilities of Advantages Disadvantages and Solution Thinking of students gained after the participation in the learning management taught by Yonisomanasikara Thinking Method was higher than the learning outcomes gained before the participation learning at the level of .05 significance.

3. The opinions of students towards taught by Yonisomanasikara Thinking Method had high level.

บทนำ

จากผลการศึกษาวิจัยสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและผลการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษารวมทั้งสถาบันต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม พบว่า สภาพปัญหาที่ท่วมท้นจนถึงขั้นวิกฤตต่อเยาวชนไทยและคนไทย เด็กไทยมีแนวโน้มว่าระดับสติปัญญาลดต่ำลง เพราะถูกแยกตัวออกจากระบบครอบครัวมาอยู่ตามหอพัก ถูกปล่อยปละละเลยอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงและอันตรายจนซึมซับ และนำไปสู่การเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัว การมีเพื่อนใหม่ทางอินเทอร์เน็ต ถึงจะมีข้อดีด้านการค้นคว้าแลกเปลี่ยนความรู้ แต่ก็ มีข้อเสีย คือการพูดคุยที่ไร้สาระ (Chat) การเปิดเว็บ (Web) ล้วนนำไปสู่การเสี่ยงอันตรายแบบใหม่ อาชญากรทางเพศที่ไม่มีตัวตน การหลอกลวง การนำเสนอหรือชักจูงให้หลงผิด เด็กและเยาวชนไทยยึดติดกับบริโภคนิยม ให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าส่วนรวม มองตนเองเป็นศูนย์กลางของความสุขพึงพอใจ และขาดจิตสาธารณะเพื่อสังคมส่วนรวม เด็กจำนวนไม่น้อยขาดรากเหง้าทางศาสนา ศีลธรรม วัฒนธรรมสูญเสียความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552: 12-16)

สาเหตุสำคัญของปัญหาเยาวชนไทย คือขาดความสามารถในด้านการคิด ดังที่ ชนาธิป พรกุล (2554: 4) ที่กล่าวว่า สังคมไทยตกอยู่ในสภาพวิกฤต อันเป็นผลมาจากการขาดความสามารถในการคิด คนไทยจึงเป็นคนเชื่องช้า ถูกหลอกบ่อยๆ ฟังอะไร ไม่เคยตรวจสอบความจริงตีความสถานการณ์ต่างๆผิดเพี้ยนไปจากความจริง ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตโต, 2550 : 47-50) ที่กล่าวว่า ในยุคข่าวสารและเทคโนโลยี ผู้ที่ไม่รู้จักคิดและฝึกฝนตน ไม่มีภูมิคุ้มกันความลำบาก จะลุ่มหลงลืมนั่นไหลไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะการดำเนินชีวิตของคนในสังคมผูกพันกับวัตถุมาก จนทำให้หลงลืมไปว่าความสุขที่แท้จริงอยู่ในจิตใจ

ความสามารถในการคิดมีความสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เพราะความสามารถในการคิดมีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิด มีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ อย่าง มีคุณภาพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (วิชรา เล่าเรียนดี, 2553:1-2) และ บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553: 26) ที่กล่าวว่า ชีวิตคนที่เติบโตมาในสังคม ทุกคนจะต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง เป็นเรื่องธรรมดา และบรรดาสีงแวดล้อมที่มากหรือนั้นก็จะมีปัญหามากบ้างน้อยบ้าง ตามสถานการณ์ของแต่ละคนแต่ละเวลา แต่ธรรมชาติก็ได้สร้างสิ่งสำคัญเพื่อเป็นเครื่องมือให้กับมนุษย์ในการต่อสู้และแก้ไขปัญหาให้กับมนุษย์สิ่งนั้นก็คือสมอง บางคนใช้สมองแก้ปัญหาในช่วงเวลาอันรวดเร็วบางคนสามารถทำได้ในเวลาอันยาวนาน บางคนเมื่อประสบปัญหาที่เล็งปัญหาไปก็มี ทั้งที่ปัญหาเหล่านั้นสามารถที่จะแก้ไขโดยง่ายตาย การคิดจึงเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาของมนุษย์

โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร ตำบลดอนสมอ อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 เปิดสอนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการจัดการศึกษา 1 ระดับ คือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีบุคลากรครูจำนวน 32 คน ผู้เรียน จำนวน 465 คน ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ผลการประเมินพบว่า อยู่ในระดับดี แต่ยังมีจุดที่ควรพัฒนา คือ ผู้เรียนส่วนหนึ่งยังไม่สนใจรักการอ่าน ขาดทักษะการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ค้นคว้าและการสรุปความ ทักษะทางการคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหา มีน้อย

นอกจากนี้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะสำคัญ เพื่อการพัฒนาไว้ว่า ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดเพิ่มเติม ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย โดยทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต้องเพิ่มการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการคิดให้มากขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำวิธีการคิด ซึ่งสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านความสามารถในการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา

การที่นักเรียนจะเป็นคนที่มีคุณภาพ และมีความสามารถในการคิดนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอนให้นักเรียนมีหลักในการคิดที่ถูกวิธี ซึ่งจะทำได้รับประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ดังที่ พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต, 2533 : 31-34) ได้กล่าวว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการคิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล ทำให้เกิดการใช้ปัญญาพร้อมกันทำให้ปัญญานั้นเจริญงอกงามยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนได้ กล่าวคือ โยนิโสมนสิการ คือ การคิดเป็น หรือการคิดอย่างถูกต้อง เป็นการคิดที่ทำหน้าที่ชี้แนะและควบคุมการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การคิด เริ่มเข้ามามีบทบาทเมื่อมนุษย์รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม หากบุคคลคิดเป็นหรือคิดดีจะเลือกรับเป็น หรือเลือกรับแต่สิ่งที่ดี ๆ ซึ่งเมื่อรับมาแล้ว จะเกิดการตีความเชื่อมโยงเพื่อตอบสนองออกมาเป็นการกระทำ

การคิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นวิธีการคิดอีกวิธีการหนึ่งของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วยหลักการ 4 ประการได้แก่ 1) คิดแบบคุณ 2) คิดแบบโทษ 3) คิดแบบทางออก และ 4) คิดเลือกทางออก ซึ่งสามารถส่งเสริมความสามารถในการคิด และนำมาเป็นหลักในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ดังที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2530: 71-76) ที่กล่าวว่า การคิดแบบคุณโทษ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความจริง เน้นการยอมรับความจริงตามสิ่งนั้นๆ ในทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีและด้านเสีย แต่เห็นเพียงคุณหรือโทษ ข้อดี-ข้อเสียยังไม่พอ ต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายนั้นคืออะไร และจะพ้นจากข้อบกพร่อง หรือสภาวะที่เป็นปัญหาได้หรือไม่ นอกจากนี้ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2551: 150) ได้กล่าวไว้ว่า การมองทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง รู้จักค้นหาความจริงบนพื้นฐานของความคิดที่ถูกต้องเมื่อคิดถูกต้องการกระทำก็ย่อมถูกต้องตามไปด้วย ทำให้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง และ สมประสงค์ น่วมบุญลือ (2555: 46) กล่าวว่า การคิดแบบคุณโทษและทางออก คือ การมองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไข หากทางออกให้หลุดรอดปลอดภัยพ้นจากข้อบกพร่องต่างๆ ยอมรับ รู้และเข้าใจตามความเป็นจริงทั้งด้านดี ด้านเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง ปิดกั้นทางเสีย หรือหาสิ่งชดเชยทดแทนให้ประโยชน์ที่ได้สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546: 675-714) ที่กล่าวว่า วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก คือวิธีคิดที่ใช้เป็นหลักในการแก้ปัญหาและการปฏิบัติได้อย่างดีวิธีหนึ่ง การคิดเช่นนี้ต้องมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริงให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือมองในแง่ที่เป็นคุณ โทษ และทางออก

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออกมาใช้พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ และมีความสามารถในด้านการคิดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. ความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมนักเรียนจำนวน 90 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 จำนวน 24 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากห้องเรียนเนื่องจากโรงเรียนมีการจัดนักเรียนแบบคละความสามารถทำให้ผลการเรียนไม่แตกต่างกัน

ตัวแปรที่ศึกษา

- 1 ตัวแปรต้นคือ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
- 2 ตัวแปรตาม
 - 2.1 ผลการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
 - 2.2 ความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก
 - 2.3 ความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 5 แผน แผนละ 2 คาบต่อสัปดาห์ ระยะเวลา 5 สัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

3. แบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นแบบอัตนัยเชิงสถานการณ์ โดยกำหนดสถานการณ์ 5 สถานการณ์ เพื่อวัดทักษะ 4 ด้านคือ 1) คิดแบบคุณ 2) คิดแบบโทษ 3) คิดแบบทางออก และ 4) คิดเลือกทางออก จำนวน 20 ข้อ

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อสอบถามความคิดเห็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้จำนวน 11 ข้อ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นก่อนการทดลอง** เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ โดยสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ คือ ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ศึกษาเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และ การคิดแบบคุณโทษและทางออก สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลการทดลองสอนไปปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม

1.2 แบบทดสอบผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก กำหนดการให้คะแนน คือ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน จำนวน 40 ข้อ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้ คือ ศึกษาหลักการและวิธีสร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้แบบปรนัยจากหนังสือและเอกสารที่ว่าด้วยการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร นำแบบทดสอบเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง นำแบบทดสอบผลการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 นำแบบทดสอบผลการเรียนรู้มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เสร็จแล้วนำแบบทดสอบผลการเรียนรู้ จำนวน 80 ข้อ ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์รายข้อ เพื่อหาค่าทางสถิติของแบบทดสอบ คือ ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ข้อสอบมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.23-0.73 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.67 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.83 โดยผู้วิจัยเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 40 ข้อ จากนั้นนำแบบทดสอบผลการเรียนรู้ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

1.3 แบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ คือ ศึกษาทฤษฎี แนวคิด งานวิจัยต่างๆ รวมทั้งเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการคิดแบบ

อัตรณ์ จากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก สร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก นำแบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก เสนอให้อาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง นำแบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญได้ค่าเท่ากับ 1.00 นำแบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออกที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข นำแบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 30 คน โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลการทดลองมาวิเคราะห์รายข้อ เพื่อหาค่าทางสถิติของแบบทดสอบวัดรายด้าน จากข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.52-0.71 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.21-0.35 นำแบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออกมาหาค่าความเชื่อมั่น ซึ่งแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.26-0.59 นำแบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

1.4 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการจำนวน 1 ฉบับ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้ ศึกษาการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ นำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำแบบสอบถามของนักเรียนที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงและความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 นำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

2. ขั้นตอนการทดลอง มีขั้นตอนดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน แผนละ 2 คาบต่อสัปดาห์ ระยะเวลา 5 สัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมง

2.2 เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย พุทธโอวาท 3 อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 ประชาน 4 และ มงคล 38 ข้อที่ 1 การไม่คบคนพาล

2.3 การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ครูสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศก่อนการเรียน เพื่อเชื่อมโยงสู่กิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

2. ชี้นำกิจกรรมการเรียนรู้

2.1) คิดถูกวิธี นักเรียนอภิปราย ความหมาย องค์ประกอบและความสำคัญของหลักธรรม โดยใช้คำถามว่า “คืออะไร”

2.2) คิดเป็นขั้นตอน นักเรียนใช้ความรู้ในหลักธรรมที่เรียนแล้วมาวิเคราะห์สถานการณ์ที่ครูกำหนดให้โดยใช้คำว่า “ทำอย่างไร”

2.3) คิดมีเหตุผล นักเรียนระบุเงื่อนไขหรือความจำเป็นที่ต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้คำถามว่า “เพราะเหตุใด”

2.4) คิดให้เกิดประโยชน์ นักเรียนอภิปรายและวิเคราะห์ถึงประโยชน์ของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้คำถามว่า “มีประโยชน์อย่างไร”

3. ขั้นสรุปครูและนักเรียนช่วยกันสรุปองค์ความรู้ที่ตนได้รับจากเรื่องที่ศึกษา ครูตรวจสอบโดยการวัดและประเมินผล

3. ขั้นหลังทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ (Post-test) แบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก และสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ พบว่าคะแนนผลการเรียนรู้หลังเรียน ($\bar{x} = 23.17, S.D. = 2.99$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x} = 13.63, S.D. = 4.35$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ พบว่าคะแนนความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออกหลังเรียน ($\bar{x} = 69.63, S.D. = 7.27$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x} = 20.51, S.D. = 4.72$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.49, S.D. = .79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.54, S.D. = .80$) นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเป็นลำดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.50, S.D. = .70$) นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับสุดท้ายคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.42, S.D. = .86$) นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

การอภิปรายผล

1. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีขั้นตอนการสอนที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เป็นเพราะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามขั้นตอนวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการสอน ดังนี้ 1) ขั้นนำ โดยผู้สอนให้นักเรียนมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลล่วงหน้า จึงทำให้นักเรียนได้รู้เกี่ยวกับหลักการ (สัมมาทิฐิ) เสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมทั้งชี้แจงวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการตามหลักการคิดทั้ง 4 คือ คิดถูกวิธี คิดเป็นขั้นตอน คิดมีเหตุผล และคิดให้เกิดประโยชน์ ช่วยให้นักเรียนได้รู้วิธีการ (มโนทัศน์) ขั้นที่ 2) ขั้นประกอบ

กิจกรรม 2.1) ชั้นคิดถูกวิธี ผู้สอนใช้คำถาม “คืออะไร” เป็นคำถามเปิดประเด็นการอภิปรายที่เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ คือขั้นที่นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายหัวข้อธรรมที่ใช้เป็นสาระการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจ ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบหัวข้อธรรม สิ่งที่สังเกตพบก็คือนักเรียนมีความรู้และความเข้าใจ ช่วยให้นักเรียนสามารถคิดอย่างมีจุดหมายมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ข้อที่ 1 2.2) ชั้นคิดเป็นขั้นตอน ผู้สอนได้นำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสถานการณ์ที่เน้นเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้คำถาม “ทำอะไร” เป็นคำถามเปิดประเด็นการอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการคิด เช่น ความกตัญญู โดยนำกรณีของน้องเจมส์ วัย 8 ขวบที่ใช้เวลากลางวันกลับบ้านมาปรนนิบัติพ่อแม่ที่ป่วย นักเรียนสามารถนำ ความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนรู้มาจากชั้นคิดถูกวิธีมาใช้อธิบายสถานการณ์เช่นกรณีของน้องเจมส์และสามารถ สังเคราะห์หลักธรรมเข้ากับสถานการณ์ได้ถูกต้อง และนอกจากนี้ผู้สอนยังให้นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายการคิด แบบคุณโทษและทางออกพร้อมทั้งให้นักเรียนได้ทำใบงานที่เน้นการฝึกคิดแบบคุณโทษและทางออกโดยผู้สอน นำเอาบทความ สถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และนิทานชาดก เป็นต้น ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออกได้ดีมากยิ่งขึ้น 2.3) ชั้นคิดมีเหตุผล ในขั้นนี้ผู้สอนได้อภิปรายร่วมกันโดยใช้ คำถาม “เพราะเหตุใด” เป็นคำถามเปิดประเด็นค้นหาสาเหตุหรือเงื่อนไขที่จำเป็นที่เกิดขึ้น เช่น เพราะเหตุใดเรา จึงต้องทำความดี เพราะเหตุใดเราจึงต้องเว้นจากการทำความชั่ว และเพราะเหตุใดเราจึงต้องทำจิตให้บริสุทธิ์ เป็นต้น ทำให้นักเรียนทุกคนต้องหาเหตุผลมาร่วมอภิปรายได้อย่างหลากหลาย ขั้นนี้จึงเน้นการฝึกคิดหาเหตุผล 2.4) ชั้นคิดให้เกิดประโยชน์ ผู้สอนให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันโดยใช้คำถาม “มีประโยชน์อย่างไร” เป็นคำถาม เปิดประเด็นเพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติที่มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต เช่น การละเว้นจากความชั่ว มีประโยชน์อย่างไร การทำความดีมีประโยชน์อย่างไร และการทำจิตให้บริสุทธิ์มีประโยชน์อย่างไร เป็นต้น ขั้นนี้จึงเน้นการแสวงหา ประโยชน์จากการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการ ใช้หลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันด้วยปัญญาของตนได้ ขั้นที่ 3) ขั้นสรุป ในขั้นนี้เป็นขั้นที่สรุป ความคิดรวบยอดตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 เน้นการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน และการเห็นคุณค่าของหลักธรรมที่มีต่อสังคมส่วนรวม วิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการคิด ที่มีกรอบของคำถามที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงที่สุด ได้แก่ คิดถูกวิธี (คืออะไร) คิดเป็น ขั้นตอน (ทำอะไร) คิดมีเหตุผล (เพราะเหตุใด) และคิดให้เกิดประโยชน์ (มีประโยชน์อย่างไร) จึงเป็น กระบวนการคิดที่ต้องใช้ข้อมูลของหลักการคิดทั้ง 4 อย่างเป็นระบบและในการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ ยังเน้นฝึกการคิดทั้งภาคทฤษฎีและในการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ยังเน้น ฝึกการคิดทั้งภาคทฤษฎี คือ การฝึกคิดตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการและภาคปฏิบัติ คือ การลงมือทำใบงานในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยความเข้าใจพื้นฐานการคิดแบบ โยนิโสมนสิการอย่างถ่องแท้ จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์อื่นๆรอบตัวได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ปราโมทย์ อาจิวชัย (2553:61-91) ทำการวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการ ใช้กิจกรรมการสอนตามคู่มือครู พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองหลังจากเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ กิจกรรมการสอนแบบโยนิโสมนสิการมีผลการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่า นักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการเปรียบเทียบการคิดแบบคุณโทษและทางออกก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนมีคะแนนการคิดแบบคุณโทษและทางออกหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 โดยเรียงลำดับคะแนนประเภทของการคิดจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ การคิดเลือกทางออก การคิดแบบทางออก การคิดแบบโทษ และการคิดแบบคุณ ตามลำดับ สาเหตุที่คะแนนการคิดเลือกทางออกได้คะแนนสูงสุด เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนเชื่อมโยงกัน โดยเริ่มจากค้นหาว่าสถานการณ์ตรงหน้าคืออะไร (คิดถูกวิธี) มีพัฒนาการหรือการทำงานอย่างไร เป็นวิธีการสำหรับฝึกคิดอย่างมีขั้นตอน คือคิดอย่างมีลำดับ (คิดเป็นขั้นตอน) ในด้านของการใช้เหตุผลครูจะใช้คำถามว่า เพราะเหตุใด จึงเป็นอย่างนั้นเป็นหลักเพื่อตอบเงื่อนไขที่มี (คิดมีเหตุผล) และการฝึกให้นักเรียนรู้จักค้นหาประโยชน์จากสถานการณ์นั้นๆว่ามีประโยชน์อย่างไร (คิดให้เกิดประโยชน์) จะเห็นได้ว่าทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายโดยให้เหตุผลประกอบทุกขั้นตอน จึงทำให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการหาเหตุผลมากยิ่งขึ้น นักเรียนจึงมีข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจเลือกและให้เหตุผลประกอบ การตัดสินใจเลือกทางออกได้ดียิ่งขึ้น ส่วนการคิดแบบทางออกได้คะแนนรองลงมา เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้ เข้าใจ คิดหาเหตุผล และคิดหาประโยชน์หรือคิดหาทางออกจากปัญหาต่างๆ ได้อย่างเสรีเพราะในการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนไม่ได้จำกัดขอบเขตทางการคิด ดังนั้นนักเรียนจึงมีอิสระในการคิดหา ทางออกจากปัญหานั้นๆได้มากที่สุด จึงส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการคิดแบบทางออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการคิดแบบโทษได้คะแนนรองลงมา เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมองสภาพปัญหาของสถานการณ์ ที่ผู้สอนกำหนดให้โดยให้นักเรียนนำประสบการณ์ความรู้เดิมมาประกอบการคิดหาข้อเสียหรือโทษของสถานการณ์นั้นๆ นักเรียนจึงได้นำประสบการณ์ของตนเองที่มีมาใช้อย่างเต็มที่ผลจึงออกมาว่า นักเรียนสามารถมองเห็นข้อเสียของแต่ละสถานการณ์โดยมีผลรวมมากกว่าความสามารถในการมองเห็นข้อดีหรือคุณของแต่ละสถานการณ์ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งเทคโนโลยี หรือเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมุมมองของนักเรียนมีความเห็นว่าสังคมไทยทุกวันนี้มีข้อเสียหรือโทษมากกว่าข้อดีหรือคุณ จึงส่งผลให้นักเรียนมองสถานการณ์ต่างๆในด้านลบมากกว่า จึงทำให้นักเรียนได้คะแนนการคิดแบบโทษมากกว่าการคิดแบบคุณ ส่วนการคิดแบบคุณมีคะแนนน้อยที่สุด เป็นเพราะนักเรียนมองว่าสังคมไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเต็มไปด้วยความขัดแย้งทางความคิดสังคมแตกแยกนักเรียนจึงมีประสบการณ์ด้านลบ ต่อสังคมไทยซึ่งส่งผลกระทบต่อทัศนคติและความคิดของนักเรียนเป็นทุนเดิม และการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการในทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมความสามารถในการคิดรวมถึงส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เหตุผล และส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางใจเป็นกลางมองสถานการณ์รอบตัวได้อย่างชัดเจนโดยปราศจากอคติ อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการยังมุ่งเน้นให้นักเรียนฝึกคิดแบบคุณโทษและทางออก จึงช่วยให้นักเรียนสามารถมองสิ่งต่างๆรอบตัวตามความเป็นจริงมากขึ้น ไม่ยึดติดหรือมองสิ่งรอบตัวเข้าข้างตนเอง จึงทำให้นักเรียนสามารถมองเห็นคุณ โทษ ทางออก และสามารถตัดสินใจเลือกทางออก เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุดพร้อมและสมบูรณ์มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2546: 675-714) ที่กล่าวว่า วิธีคิดแบบคุณโทษ

และทางออก คือวิธีคิดที่ใช้เป็นหลักในการแก้ปัญหาและการปฏิบัติได้อย่างวิธีหนึ่ง การคิดเช่นนี้ต้องมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริงให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ มองในแง่ที่เป็นคุณ โทษ และสามารถแบ่งได้เป็นสองลักษณะคือ 1) การที่จะเชื่อว่ามองเห็นตามที่เป็นจริง จะต้องมองเห็นทั้งคุณและโทษของสิ่งนั้น 2) เมื่อจะแก้ปัญหาหรือลงมือปฏิบัติ จะต้องมองเห็นจุดหมายและทางออกนอกเหนือจากการรู้คุณและโทษของสิ่งนั้นด้วย การคิดหาทางออกที่ดีไปพร้อมๆกับการพิจารณาทั้งผลดีและผลเสีย จะทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์และสอดคล้องกับ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2551: 150) ที่กล่าวไว้ว่า การมองทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง รู้จักค้นหาความจริงบนพื้นฐานของความคิดที่ถูกต้องเมื่อคิดถูกต้อง การกระทำที่ย่อมถูกต้องตามไปด้วย ทำให้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง และยังสอดคล้องกับ สมประสงค์ น่วมบุญลือ (2555: 46) ที่กล่าวว่า การคิดแบบคุณโทษและทางออก คือ การมองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไข หาทางออกให้หลุดรอดปลอดภัยพ้นจากข้อบกพร่องต่างๆ ยอมรับ รู้และเข้าใจตามความเป็นจริง ทั้งด้านดี ด้านเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง ปิดกั้นทางเสีย หรือหาสิ่งชดเชยทดแทนให้ประโยชน์ที่ได้สมบูรณ์ การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ นอกจากมุ่งส่งเสริมความสามารถในการคิดแล้ว ยังช่วยยกระดับความคิดและจิตใจให้กับนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิศวเนตร เจริญสุข (2552:75-79) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการ แบบคุณโทษและทางออก ที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจในวิชาคณิตศาสตร์ หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจในวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนมีความเชื่อมั่นว่าผู้สอนมีความรู้จริง ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ รวมถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีขั้นตอนการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีการใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทยในปัจจุบันเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนน่าสนใจ สนุกสนาน และมีประโยชน์ โดยเฉพาะผู้สอนได้ใช้พื้นที่มาเป็นสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนนำมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในชีวิตจริงนักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนได้ใช้เวลา่วมกันในการอภิปรายซึ่งเป็นของแปลกใหม่สำหรับนักเรียน ทำให้นักเรียนสนใจและมีใจจดจ่อกับการเรียนรู้ จึงทำให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นอย่างมาก เห็นได้จากแบบสอบถามที่มีผลการประเมินออกมา โดยด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้มีคะแนนความคิดเห็นของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนบรรยากาศการเรียน การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างความรู้ โดยผู้สอนได้ถ่ายทอดความรู้ ด้วยอาศัยความเป็นกัลยาณมิตรตามหลักการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ดังนั้น นักเรียนจึงรู้สึกเป็นกันเองทำให้การจัดการเรียนรู้เต็มไปด้วยความสนุกสนาน นักเรียนมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น เสนอความคิดเห็น และกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมาก เห็นได้จากคะแนนในด้านบรรยากาศการเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดรองจากด้าน

ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้เพียงเล็กน้อย ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีการใช้ขั้นตอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้และสถานการณ์ หรือข่าวที่กำลังได้รับความสนใจหลายด้าน เช่น ข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา เป็นต้น ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่นักเรียนมีข้อมูลและสนใจอยู่ก่อนแล้วจึงง่ายต่อการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสนุกสนานตลอดเวลา รวมถึงการสอดแทรกการคิดแบบคุณโทษและทางออกโดยใช้ขั้นตอน บทความ และข่าวที่น่าสนใจ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนการคิดค้นหาข้อดี ข้อเสีย ทางออก และมีโอกาสได้เลือกทางออกด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจและได้ตระหนักถึงวิธีมองสิ่งต่างๆ ที่ตนคาดไม่ถึงโดยการฝึกมองสิ่งรอบตัวตามความเป็นจริง และยอมรับความจริงตามธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ สอดคล้องกับ สมประสงค์ น่วมบุญลือ (2555: 46) ที่กล่าวไว้ว่า วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก คือมองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไขหา ทางออกให้หลุดรอดปลอดภัยจากข้อบกพร่องต่างๆ เป็นวิธีมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง เน้นการศึกษาและยอมรับความจริงตามสิ่งนั้นๆ เป็นอยู่ทุกแห่งทุกมุม เพื่อให้รู้และเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริง ทั้งด้านดี ด้านเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง วิธีคิดแบบนี้พระพุทธเจ้าทรงเน้นมาก เพราะคนทั้งหลายมักจะตื่นตามกันและเอนเอียงง่ายพอจับได้อะไรดี ก็มองเห็นแต่ดีไปหมด พอจับได้ว่าอะไรไม่ดี ก็เห็นแต่เสียไปหมด ทำให้พลาดทั้งความรู้จริงและการปฏิบัติที่ถูกต้อง อันที่จริงนั้น ปกติของสิ่งทั้งหลายย่อมมีทั้งส่วนดี ส่วนเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง เป็นต้น อาจดีมาก หากอยู่ในกรณีแวดล้อมอย่างหนึ่ง หรืออาจจะดีน้อย หากได้อยู่ในกรณีแวดล้อมหรือเงื่อนไขอีกอย่างหนึ่ง เมื่อได้ตระหนักและยอมรับถึงข้อดี ข้อเสีย จุดอ่อน จุดแข็งแล้ว เราก็จะได้ระมัดระวัง ปิดกั้นทางเสีย หรือหาสิ่งชดเชยทดแทนให้ประโยชน์ที่ได้สมบูรณ์ต่อไป ทั้งนี้นอกจากการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการจะส่งเสริมการแก้ปัญหา ส่งเสริมการคิดแบบคุณโทษและทางออกแล้ว การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการยังเน้นพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผลอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. จากการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนการคิดอย่างมีเหตุผลและช่วยให้มีการตัดสินใจอย่างรอบคอบ จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยครูเลือกสถานการณ์ต่างๆ ที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน เพราะจะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี
2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้สอนได้ใช้การอภิปรายร่วมกันทั้งห้องเรียนจึงทำให้นักเรียนบางคนไม่มีโอกาสได้ร่วมอภิปราย ครูจึงควรจัดนักเรียนเป็นกลุ่มและแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่มให้ชัดเจน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการคิดแบบคุณโทษและทางออกให้ มีประสิทธิภาพ ควรให้ความสำคัญกับเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจนและควรใช้สิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น สมุด ปากกา เพื่อนำมาเป็นอุปกรณ์ฝึกการคิดแบบคุณโทษและทางออกให้กับผู้เรียนเป็นระยะเพื่อการพัฒนาความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออกอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบวิธีคิดระหว่างวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออกกับวิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม โดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยการนำการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมค่านิยม 12 ประการและการคิดแบบคุณโทษและทางออก
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการศึกษาผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ระหว่างการใช้วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออกกับการใช้เทคนิคการคิดแบบหมวก 6 ใบ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **คู่มือจริยศึกษา เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). **การสอนกระบวนการคิด ทฤษฎีและการนำไปใช้**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตอนพินประดิษฐ์. (2555). **จริยธรรม:ทฤษฎีและรูปแบบการพัฒนา**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). **แนวทางการพัฒนาการสอนกระบวนการคิด**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปราโมทย์ อาจวิชัย. (2553). “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการใช้กิจกรรมการสอนตามคู่มือครู.” วิทยานิพนธ์ การศึกษามัธยม มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2549). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพฯ: สยาม.
- พระธรรมปิฎก. (2542). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพฯ: สยาม.
- พระเทพเวที.(2533). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญพิชชา มั่นคง. “การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดีของสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ”.วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Su Vol.5 No.1 January – April 2012.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553). **รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- วิศเวนตร เจริญสุข. (2552). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์.ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและประเมิน มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมประสงค์ น่วมบุญลือ. (2552). **การคิดคืออะไร คิดเป็นอย่างไร**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://my.opera.com/somprasong/blog/2009/08/21/dki8bf-4>. 16 มิถุนายน 2556
- สุน อมรวิวัฒน์. (2530). **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.
- อุมาพร ปิ่นเนตร. “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง หลักธรรมสำคัญ

ทางพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีสอนแบบสแตอรี่ไลน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3”.
วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Su Vol.6 No.1 January – April 2013.